

Cumhuriyet'in 100. yılını kutlarken

Bir yanda din devletine doğru atılan adımlar, öte yanda AB ile uzlaşma arayışları sürerken, kültür yaşamımıza yönelik yasaklar birbirini izliyor. Popüler kültür alanı da artık özgür değil

SEYİR DEFTERİ
**Veddi
SAYAR**

veddisayar@yahoo.com

HAFTA içinde TBMM'de kabul edilen ek bütçedeki rakamlar, kültür alanımızdaki gelişmelerin hangi yönde olduğunu açıkça gösteriyor. 2023 yılı bütçesinde 35 milyarlık bir ödeneye sahip olan Diyanet İşleri Başkanlığı'na 16 milyarlık ek bütçe tahsis edilirken, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilen ek bütçe 1,3 milyar TL. Yani tam 12 misli... Sanat alanının üvey evlat konumunu iyice netleştiren bu kararın sorumlusunun AKP-MHP-Yeniden Refah- HÜDA PAR ittifakı olduğunu belirtmeye gerek yok herhalde.

Cumhuriyetimizin 100. yılında, Mustafa Kemal Atatürk'ün "Cumhuriyet'in temeli kültürdür" sözünden ne kadar uzaklaştığımızı bundan daha iyi bir göstergesi olabilir mi? Somut ve soyut kültür mirasımızın korunması, güncel sanat alanlarının desteklenmesi ile görevli bakanlığın turizm şemsiyesi altında çıkartılıp bağımsız kılınması yönündeki talepleri göz ardı eden 'tek adam rejimi', Cumhuriyet'in temel felsefesini yerle bir etmeye kararlı görünüyör.

Devletin sanat kurumlarının ödenekleri yerinde sayarken bu kurumların sağlıklı bir gelişme göstermesi mümkün mü? Üstelik bu mali boyunduruğun yanında bir de sansür ve oto-sansür mekanizmaları var. Kuruluş yasalarında özerklikleri güvence altına alınan/alınmayan tüm ödenekli sanat kurumları ciddi sorunlarla boğuşmak zorunda bırakılıyor ve doğal olarak sanatsal çizgilerinde bir düşüş gözlemleniyor. Zaten, amaçlanan da bu olsa gerek. Bu kurumları değersizleştirmek, işlevsizleştirmek ve yerlerini özel 'teşebbüs'e bırakmaları yönündeki süreci hızlandırmak.

POPÜLER SANATÇILAR HEDEF TAHTASINDA

Geriçi ve popülist siyasetçiler, bir zamanlar 'yüksek sanat'

olarak tanımlanan, artık bu tanım kullanımdan kalksa da kapsamı çok net olan 'nitelikli' sanat ürünlerine ihtiyacı olmadığını biliyoruz. Onlar için, halkın en geniş kesimini oluşturan eğitimsiz/az eğitim görmüş kitlelere eğlendirecek, duygulandırarak ve gündelik sıkıntılarını unutturacak popüler kültür ürünleri yeterlidir, hatta gereklidir (Salazar'ın üç f'sini anımsayalım: fado, futbol, fieta). Bizim mukteditler ise 'ilahi' ile 'arabesk' arasına sıkışmış görünüyör. Tabi bir de "Hey 15'ler... 15'ler"...

Popüler müzisyenlerimiz arasında, müzik ve festival yasaklarına, toplumsal cinsiyete yönelik karalama kampanyalarına karşı tavır alanların sayısı giderek artıyor. Mukteditler de çareyi konser yasaklarında arıyor. Melek Mosso'dan Hande Yener'e pop müziğin pek çok yorumcusu bu yasaklamalara hedef oluyor. Bir zamanlar (istisnaları bir yana koyarsak) yerleşik düzenin değerlerini yüceltmeyi görev edinen Yeşilçam'a da güvenleri kalmadı. Cem Yılmaz'dan Şahan Gök-bakar'a sinemamızın popüler yıldızları bu gödiş karşısında suskun kalmıyor...

Bu 'ahval ve şerait' içinde, hem popüler sanatta, hem de 'nitelikli/yüksek sanat' alanlarında iyi işler yapılmaya devam ediyor. İki alanda da en önemli sorun yükselen maliyetler. Bu durumda, İstanbul, İzmir, Eskişehir, Adana, Antalya, Mersin, Muğla gibi büyük kentlerimizin, Nilüfer, Çankaya, Bodrum, Ayvalık, Tepebaşı, Odunpazarı, Çukurova, Muratpaşa, İzmit, Safranbolu gibi ilçelerimizin yerel yönetimleri sanata sahip çıkarken, büyük sermayenin sanat kurumları da nitelikli etkinliklere destek oluyor, yayınlar çıkartıyor. Yapı Kredi Kültür Sanat ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları bu alanda önemli işlere imza atan kurumların başında geliyor.

75. YILDAN 100. YILA

Bu yıl 100. yaşını kutlamakta olan Cumhuriyetimizin sanat

alanında kat ettiği mesafeyi gözler önüne seren temel yayınlara ihtiyacımız var. Cumhuriyet'in 75. yıldönümünde Türkiye İş Bankası'nın yayımladığı "Türk Resmi" (Kaya Özsezgin), "Türk Tiyatrosu" (Sevda Şener), Türk Karikatürü (Semih Balçoğlu), Türk Mizahı ve Hicvi" (Ferit Öngören) gibi kitaplar içeren dizinin bir benzeri 100. yıl için düşünülüyor mu acaba? Park'ından Heykel Seferberliği'ne, İçimizdeki Şeytan'dan Kültürpark'a, Lüküs Hayat'tan Laterna'ya, Missouri'den Nü've, Propaganda Savaşları'ndan Radyoda Alaturka Yasağı'na, Tombala'dan, Yahudi Fıkraları'na, insanımızın gündelik yaşamını etkilemiş kavramları ve deyimleri öğrenmek olası.

Sevgili dostlarımız Yiğit Gülözü'nün Proje Genel Koordinatörlüğünde, Oya Baydar'ın Dizi Koordinatörlüğünde tasarlanan "Bir Çağdaşlaşma Projesi Olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 75 Yılı" projesi kapsamında Türkiye İş Bankası'nın desteği ile Tarih Vakfı tarafından hazırlanan "Cumhuriyet'in Sesleri" (Editör: Gönül Paçacı), "Cumhuriyet'in Renkleri, Biçimleri" (Editör: Ayla Ödekan) ve "75 Yılda Değişen Yaşam Değişen İnsan - Cumhuriyet Modaları" gibi kitaplar örnek alınması gereken yayınlardı. Böylesi bir çalışmayı hangi kurum yapabilir bu günün koşullarında, bilemiyorum...

Şu an elimizde farklı disiplinlere ilişkin kitaplar var. Birkaç örnek vermek gerekirse, Fırat Kutluk'un derlediği "Cumhuriyet'in Müzik Politikaları", Sibel Öz ve İsmail Afacan'ın hazırladığı "Arabesk Yeniden - Müzikte, Sinemada ve Edebiyatta 2000 Sonrası" ilk akla gelenler... Ama, Cumhuriyet'in Sanat ve Kültür Politikasındaki değişimleri ve farklı dönemlerin olaylarını, yapıtlarını topluca değerlendiren bir yayın yok.

CUMHURİYET'İN POPÜLER KÜLTÜR HARİTASI

Bu hafta 'Popüler Kültür' alanına ilişkin bir çalışmaya değinmek istiyorum. Yapı Kredi Yayınları içinde çıkan üç ciltlik "100. Yılda Cumhuriyet'in Popüler Kültür Haritası" herkesin kütüphanesinde bulunması gereken temel kitaplar arasında. Derya Bengi ve Erdir Zat tara-

findan hazırlanan ve kronolojik sıralama içeren bu ansiklopedik yayının 1923-1950 yılları arasında kapsayan ilk cildi "Her savaşın bir yara" başlığını taşıyor. Dönemin ilginç olayları, yapıtları ve kişilerini içeren kitapta, Afrodit Davası'ndan Aşkın Göz yaşları'na, Bobstil'den Boğaziçine Sığınanlar'a, Cinotr'den Charleston'a, Deniz Kızı'ndan Fosforlu Cevriye'ye, Gençlik Sözlünü ettiğim değerli yazarların hiçbirini bugün aramızda olmadığına göre, 100 yılın sanatını farklı yazarların kaleminde okuyabilecek miyiz?

1950-1980 yıllarını kapsayan ve "Belki duyulur sesim" başlığını taşıyan ikinci ciltte Af, Aranjanlar, Ayak Bacak Fabrikası, Avanak Avni, Cibali Karakolu, Fotoroman, Hababam Sınıfının Üçlü Yaşamı, İçişin Sen İşi Kal, Köy Enstitülerine Veda, Ne Yapsam İçimde O Eski Sinemalar, Sanat Güneşi, 141-142 gibi sanat tarihimize ışık tutan maddeler var. Benzer bir yaklaşımla hazırlanmış ve 1980-2023 yıllarını kapsayan "Yollar bize memleket" başlıklı üçüncü ciltte de ilginizi çekecek konular yer alıyor: Baby-lon, Barışa Rock, 900'lü Hatlar, Ekşi Sözlük, Emek Sineması, Fırat Suyu Kan Akıyor Bakšana, First Lady, Gezi, Issızlığın Ortasında, Maganda, Nerdesin Aşkın, Pop Çağı Ateşi, Plastik Şov, Türkü Bar, Yasak Oyunlar bunlardan yalnızca birkaçı... Elbette sübjektif bir seçki bu. Siz de kendi sözlüğünüzü yaratabilirsiniz, bu kitapları okuduktan sonra... Derya Bengi'nin dediği gibi "Cumhuriyet tarihinde siyasetin ana istasyonlarına uğramayı ihmal etmeden, yolda pencere kenarından gözükken manzarayı seyrederek, gündelik hayatın küçük zevk ve alışkanlıkları, ayrıntılarına eğilecek; toplumsal olay ve olguların farklı yorumlarının, değişen anlamlarının peşine düşeceksiniz."

Arşiv